

אגעד אנק על פרשת השבוע

פרשת ויגש תשע"ב

בס"ד, גיליון כ"ה בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: 437494@gmail.com © כל הזכויות שמורות למו"ל.

ויגש אליו יהודה (מד, יח)

לכשנתבונן במצבו של יהודה באותו הזמן, נראה שהיה במצב קשה עד למאוד, שהרי הוא ערב את הנער בעולם הזה ובעולם הבא, וכפי הנראה להם, הרי כעת נתפס בנימין, והם בעצמם התחייבו שמי שיתפס אצלו הגביע, שוב ימות. והאיך יושעו מצרה זו. ומה עשה יהודה, התחיל לחזור על כל השתלשלות הדברים למן ההתחלה, כל מה ששאלם יוסף ומה שענו לו, והרי לא חידש כאן כלום.

אל תרגזו בדרך (מה, כד)

בספר החיים מביא הלצה נאה, למה לא אמר יעקב כשהלכו למצרים אל תרגזו, אל תעסקו בדבר הלכה. כי אם אין קמח אין תורה, שדאגת הפרנסה מבטלת עסק והרהור התורה, וכשהלכו למצרים בשביל חסרון קמח ומח" ידע אביהם שלא יעסקו בדבר הלכה, אבל כשנשאו בחזרתם ממצרים בר ולחם וכל טוב הוצרך יוסף לזרזם שלא יעסקו בדבר הלכה.

ובמה שכתב רש"י, שלא תעסקו בדבר הלכה וירגז עליכם הדרך. נ"ל לפרש, דאמרו חז"ל [ברכות לא.]. אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו, כי כל הדרכים בחזקת סכנה ותורה מגינה ומצילה, אלא נגד זה יש לחוש פן תגוף באבן רגלו וירגז עליו הדרך, לכן טוב שידבר בדבר הלכה עם חבירו בשעת פטירתו ממנו, והוא, **חבירו** שאינו הולך בדרך, מעיין בו ויזכור על ידו בדבר הלכה זו, ויהיה לו להולך זכות תורה בדרך ע"י מה שחבירו לומד כעת על ידו. ונ"ל שלכן אמרו **מתוך** דבר הלכה, תוך היינו באמצעות הדבר, שיאמר לו קושיא שצריכה ישוב ויהרהר חבירו בו אחר פטירתו ממנו לישבה, והיינו מתוך דבר הלכה דייקא זוכרהו.

(ע"פ כתב סופר)

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו

לענות אותו כי נבהלו מפניו (מה, ג)

כל המפרשים עומדים על פשר דברי יוסף בשאלו העוד אבי חי, הרי כבר שאלם על כך. עוד יש לדייק שהיה הכתוב צריך לומר שנבהלו ממנו, ומהו נבהלו מפניו?

מבאר בס' ילקוט הלוי עפ"ד חז"ל שיוסף היה זיו איקונין שלו דומה ליעקב אבינו. וזה שאמר יוסף לאחיו, 'אני יוסף' והרי פני דומים לאבי, ואם אין אתם משימים ליבכם לכך, אולי הסיבה הוא שאבי כבר אינו בחיים, וא"כ תאמרו לי נא 'העוד אבי חי'.

והשבטים, כעת אכן שמו ליבם לכך שהוא דומה לאביהם ונתביישו מכך שלא שמו ליבם לכך עד עתה וזהו שאמר הכתוב, 'ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו'.

(ילקוט האורים)

ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג

לבו כי לא האמין להם: וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח

יעקב אביהם: (מה, כו כז)

מדוע כאשר אמרו לו "עוד יוסף חי" לא האמינם, ורק העגלות ששלח יוסף להביאו החיו את רוחו?

בספר **חזון ישעיהו** פרש זאת **בדרך משל**: היה יהודי בפולין שבנו נמשך להשכלה. יום אחד הודיע לאביו כי החליט לנסוע לברלין ללמוד באוניברסיטה המקומית. אביו הצטער צער רב, ונסה להניא את בנו מכוונתו. הוא תאר בפניו את הסכנות הרוחניות שיאלץ להתמודד עמהן, ומי יודע אם יעלה הדבר בידו. אך הבן היה נחוש בדעתו וכל ההפצרות של האב עלו בתוהו. כדי לשכך את צערו ולהפיג את

מבאר בזה **ב'שפת אמת'**, שיהודה לימדנו כאן יסוד גדול לכל מי שנמצא בצר ובמצוק, במצב של "הסתרת פנים". שהעצה היחידה במצב כזה, הוא, להעמיק בהכרתו ולברר בנפשו שבכל מצב, חמור כמה שיהיה, יש את רצון השי"ת, ממש בכל מה שקורה בכל רגע ורגע. וכל הצער הוא רק חיצוני, אבל בפנימיות מוסתר הטוב, ועל ידי זה יצא מיגון ואנחה לפדות ולרווח והצלחה.

ודבר זה נרמז כאן בפסוק, שהנה, יהודה הוא מלשון 'הודאה', והשם 'יהודה' מרמז על כל איש מישראל, ולכן נקראו 'יהודים' על שם שמודין להשי"ת על כל דבר קטן וגדול, שיודעין שהכל ממנו ית'. ורק ע"י שמודיים על כל דבר, ע"י יכולין ליגש ולהתפלל על כל מצב שהוא. וזהו 'ויגש אליו' - להשי"ת. וגם כי זה נק' הגשה ליוסף כי יוסף מרמז על הנקודה של הפנימיות מהשי"ת שיש בכל דבר.

והיה עצתו של יהודה על ידי הגשה זו, כדי לסדר לעצמו ולהחדיר להכרתו שהכל רק בחיצוניות, אבל בפנימיות הכל הוא רק טוב. כי לא הוסיף שום דבר בבקשה זו, רק שחזר כל הדברים לעצמו להיות מיושרין אצלו ולקבל רצון השי"ת בשמחה. וע"י שמבררין שהוא מהשי"ת, נתגלה הפנימיות הטובה, ועל זה כתוב 'ולא יכול יוסף' - שהוא הפנימיות - 'להתאפק', ונתגלה הפנימיות, שהכל לפתע נתבהר להם ויצאו מצרתם, שההסתר והחיצוניות שהם מסתירין הפנימיות נתבטלו.

כעין רעיון זה אפשר להעמיס בפסוק בתהילים (צב, יד) **"שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו"**. דהנה ידוע ששם הוי"ה מורה על רחמים, ושם אלוקים מורה על דינים. כשנרצה להמשיל דבר פנימי מול דבר חיצוני, יש לנו שתי דוגמאות: א. כל צמח ופרח גלוי יש לו שורש שתול ומוטמן באדמה. ב. בית הוא מקום סגור ומכוסה מפני הרואה, ואילו חצר הוא דבר גלוי וחשוף לעין כל.

בא דוד המלך ואומר לנו בתהילים **"שתולים"** - דבר מוסתר כשתיל. **"בבית"** דבר מוסתר כמו בית - הוי"ה. שהרחמים הם מוסתרים כשתיל וכבית. וזה במצב של **"בחצרות"** - כשנראה לעין כל כחצר שגלוי **"אלוקינו"** - מצב של דינים, **"יפריחו"** גם כשהדינים הם פורחים ונראים לעין כל. גם במצב שנראה כאילו מידת הדין שולטת כחצר וכפרח, גם אז מוטמן בזה כמו שתיל וכמו בית - רחמים וחסדים.

ועל זה מקדים דוד המלך ואומר "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות" שגם במצב של "לילה" יש להתבונן באמונה המוחלטת בהקב"ה, ועי"ז יתהפך לרחמים.

וזה ששלח יוסף ליעקב סימן מובהק כי יוסף הוא לא רמאי. כי מי שרמאי לא היה נותן את דעתו לברר על תלמודו, היכן למד ובאיזה עניין. ויותר מזה רצה יוסף להראות ליעקב, שבכל השנים עדיין הוא בצדקו, שהרי זכר לשלוח סימן מתלמודו שלמד עם יעקב, ואילו היה רשע לא היתה דעתו על סימנים אלו

(דרכי מוסר)

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך: ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם: (מז, ח ט)

הגאון בעל שאגת אריה נתקבל לעת זקנה, והוא כבן שבעים לרב בעיר מץ.

הגיע רבי אריה ללב למך בשבוע של פרשת "ויגש", ובבואו אל העיר גונב אליו שמועה שיש בין בעלי הבתים שאין דעתם נוחה ממנו, והם מרננים על מינוי זה של רב 'בא בימים' שכבר הוא ברגלו האחת בעולם האמת.

ביום השבת בעמדו לדרוש בבית הכנסת את דרשתו הראשונה, פתח רבי אריה ללב ואמר: בפרשת השבוע אנו מוצאים שבשעה שבא יעקב אבינו למצרים, שאלו פרעה: "כמה ימי שני חיך?", ועל כך השיב לו יעקב: "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי", והלא בעצם הדבר מוקשה: ראשית, מה עניין היה לו לפרעה לדעת בן כמה הוא? שנית, מפני מה השיב לו יעקב על שאלה שלא נשאל כלל? הלא על שאלתו של פרעה "כמה ימי שני חיך" היה לו להשיב: "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה" ודי בכך, מה ראה להוסיף ולומר "מעט ורעים היו ימי שני חיי"?

אלא, משראה פרעה שעם בואו של יעקב למצרים נתברכה הארץ, הנילוס עלה והרעב פסק, היה חושש שמא אין אושר זה שמור לו לאורך ימים, ויעקב זקן, לפיכך שאל למספר שנות חייו. אך יעקב ירד לסוף כוונתה של השאלה, ולפיכך השיב "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, מעט ורעים" אני נראה זקן מכפי שאני באמת, בסך הכל אני בן מאה ושלושים שנה, ומעט הוא, "ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי" שהאריכו ימים ממני והיו ימי חיייהם מאה ושמונים שנה, ומה שמראה פניי זקנים כל כך, זהו משום

ש"רעים היו ימי שני חיי" וקפצה עלי הזקנה בלא עת.

והוא הדבר, הוסיף רבי אריה לייב וסיים לגבי עצמי, אין אני זקן כפי שאני נראה בעיניכם, הזקנה קפצה עלי מחמת החיים הקשים שידעתי, שסבלתי דחקות ורדיפות ומחלוקות אין קץ, אבל מבטיח אני לכם שאם ירצה השם עוד אוסיף ואשב על כס הרבנות למעלה מעשרים שנה וכך היה.

❦ נושא מהפרשה: שלא לבייש ❦

"ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו" (מה, א)

איתא במדרש (ב"ר צג, ד) לא זז יהודה מהשיב ליוסף עד שעמד על ליבו. והיינו שבדבריו עורר יהודה ביוסף את האהבה והגעגועים לאביו, עד כדי כך – שלא יכול יוסף להתאפק, ונתמלאה סאת האהבה הגדולה לבית אביו, ובקרבו להטה להבת אש להתודע אל אחיו ברגע זה ולצעוק "אני יוסף" ואינו יכול כבר לעמוד בכוחותיו הטבעיים להמשיך ולהתנכר אל אחיו, נו... שיצעק אני יוסף, לא! עדיין אינו צועק! ומדוע? מפני שהמצרים הנצבים עליו ישמעו, ויתביישו אחיו בדבר, ואינו רוצה לגרום לאחיו בושה מפני המצרים.

והנה כאשר מתבוננים אנו במעשה זה, הרי שזה נורא נוראות! מצד אחד יוסף אינו מסוגל עוד לסבול ולשאת את יסורי האהבה והגעגועים לבית אביו, ומשתוקק הוא בתכלית התשוקה להתודע אל אחיו, וידוע מש"כ בספרים הקדושים, כי אילו היה יוסף מתאפק עוד מעט קט, לא היתה נגזרת גזירת עשרה הרוגי מלכות, ועם כל זאת "לא יכול יוסף

חששותיו, הבטיחו הבן כי ימשיך לשמור על התורה והמצוות, ולא תפגע רוחניותו במאומה.

זמן קצר לאחר שהגיע הבן לברלין כבר ניכרו בו אותות המקום. אט אט זנח את דרך אבותיו עד אשר נטמע לגמרי במקומו החדש. גילח את זקנו, קצץ את פאותיו ועטה עליו מראה שיתאים לסביבה הנכרית. יום אחד קבל האב מכתב מבנו ובו הודיעו כי ככוונתו לבקר לפני חג הפסח. שמח האב שמחה גדולה. בסתר ליבו צפה לפגוש את בנו פנים אל פנים כדי לתהות על קנקנו ולהיווכח במו עיניו האם נשתמרה צורתו היהודית.

מה עשה הבן? לקראת שובו לבית אביו החל לגדל את זקנו ופאותיו, וכשהגיע מועד הנסיעה כבר השיב לעצמו את מראהו היהודי משכבר הימים. כשראה האב את מראה בנו, שמח בליבו על כך שגם בסביבתו החדשה הוא מקפיד על מראה יהודי.

- "והאם אתה מקפיד גם על אורח חיים יהודי?"

- "בוודאי, אבא. אם אני מתהלך ברחובות ברלין בלבוש יהודי, מגודל זקן ופאות, אפשר ללמוד מכך על אורח חיי..."

נחה דעתו של האב, ולאחר חג הפסח נפרד מבנו בלב שלם. כך חזר הדבר על עצמו מידי שנה בשנה. לקראת חג הפסח היה בנו מגדל זקן ופאות, ועם מראהו היהודי היה שב לבית אביו לעשות את הפסח, ולאחריו היה שב לברלין. לימים הוא נשא אשה נכרית וניתק את עצמו לגמרי מעברו.

יום אחד קבל הבן מכתב מאביו: "כל שנה אתה בא לבקר אותי, הפעם אני רוצה לבקר אותך בביתך". התחמק הבן בתואנות שונות. חש האב שמשוהו לא כשורה. מה עשה? עלה על הרכבת הראשונה לברלין, ובהפתעה גמורה הופיע בבית בנו. כשפתחה בעלת הבית הגוייה את הדלת. היה בטוח כי זו המשרתת. "היכן בעל הבית?" שאל. כשהופיע בנו למולו חשכו עיניו, והוא נפל מתעלף ארצה.

הנמשל: יעקב אבינו לא ידע משלום בנו וחשש לחייו. ועוד יותר חשש למצבו הרוחני, אמרו לו בניו: "עוד יוסף חי", אך הוא מאן להאמין להם. גם כשהשמיעו בפניו "את כל דברי יוסף" – "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפרש ממנו, בפרשת עגלה ערופה" – עדיין נתקשה יעקב להאמין להם. אולי כל אלו סימנים שנועדו לכסות על האמת. אבל כאשר ראה את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, אמר: אם יוסף מוכן שאבוא אני לראותו – אות הוא כי שלום לו, ונשאר בדרגתו הרוחנית, ורק אז "ותחי רוח יעקב".

(ומתוק האור)

וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב

אביהם (מה, כז)

פירש"י שנתן לו סימנים במה היה עוסק כשפירש ממנו, פרשת עגלה ערופה. יש להבין למה מסר יוסף דוקא סימן זה, ולא נקט סימנים אחרים?

ואפשר לפרש עפ"י **מעשה שהיה** בוילנא בזמן הגר"א (יש אומרים שהיה זה עם המהר"ל בפראג), באשה עגונה שעזבה בעלה אחר נישואיה, ונעלם מביתו. ולאחר שנים רבות בא אדם ואמר שהוא הבעל שנעל, ונתן סימנים ברורים היכן היתה החתונה ומה היה וכו'. ואמרו זה להגר"א. אמר להם שבשבת יביאוהו לבית הכנסת ושם יאמרו לו שישב במקומו הקבוע שישב פעם. ועשו כדבריו, ולא ידע האיש היכן מקומו. כך נודע שהינו בן-בליעל שרצה לרמות ולשקר. ואמר הגר"א שכל הסימנים שנתן הרמאי אינם ראיה כי יתכן שפגש פעם את הבעל האמיתי ומפיו נודע לו הכל. אבל על דבר שבקדושה, הכין המקום בבית הכנסת, לא נתן דעתו שצריך לברר אצל הבעל, כי הרשע לא יחשוב בעניני קדושה מטבעו.

"נח" לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש

אלא כמו שביאר רבי לייב זצ"ל, שלא אמרו בגמרא **חייב** אדם להפיל עצמו בכבשן האש ואל ילבין פני חבירו, אלא **"נח לו לאדם"**, כלומר: אין הכי נמי אם היו באים להישאל אם מותר להלבין פני חבירו בכדי להינצל ממיתה, יתכן והיו פוסקים שמותר להלבין, אלא שחז"ל גילו לנו בזאת, שיותר קל ויותר נח להפיל את עצמו לכבשן האש מאשר להלבין פני חבירו ברבים.

והמשיל בזה משל, למה הדבר דומה, לאדם שחטא לפני המלך, ונתן לו המלך עונש שיעבור בכבשן האש, אבל נתן בידו לבחור אם לעבור בכבשן גדול או בכבשן קטן, ומי פתי יעבור בכבשן האש הגדול כשיכול לעבור בכבשן האש הקטן! כך, אמר אדמו"ר זצ"ל, הלבנת פני חבירו ברבים הוא כבשן גדול עד מאוד, ומי פתי ילך וילבין פני חבירו שהור כבשן אש גדול, אל מול כבשן האש הקטן של האש בעוה"ז!

וזהו שאמרו חז"ל **"מכאן** אמרו נח לו לאדם", ומהו הלשון מכאן. אלא שממעשה זה של תמר למדו לא שזה פסק הלכה, אלא אפי' שהוא רודף, ולכאורה היה מותר להרוג את יהודה, אלא שפשוט יותר וקל יותר להפיל עצמו לכבשן האש מאשר להלבין פני חבירו.

וזהו גם שלמד יוסף, אע"פ שעל פי דין יכול היה יוסף להלבין פני אחיו כדי להינצל מהם, אבל יותר נח היה לו להסתכן שיהרגוהו, ובלבד שלא ילבין פניהם בפני המצרים, ואם תאמר: עם ישראל מה יהא עליו, את עם ישראל אין בונים על חשבון הזולת!

יודוע הסיפור עם הרבי ר' העשיל, שהתארס עם בת נגיד גדול, וכשהגיע לשבת של עליה לתורה, דאגו שיהיה לו בית שישיה בו סמוך לבית המחוקת, וביום שישי הביט מהחלון, וראה שבבית מחוקתו הכינו עיסה גדולה כדי לעשות ממנה איטריות, והניחוה להתייבש כדי שיוכלו אח"כ לחתכה לפרוסות דקות, כדרך שעושים איטריות. וראה שתרנגולת עלתה על העיסה השטוחה וניקרה מהעיסה, וכשראתה זאת הכלה, ניגשה אל התרנגולת וזרקה אותה בחמת זעם והטיחה אותה לכותל.

וכיוון שראה רבי העשיל מעשה זה, אמר בליבו, וכי אני אתחתן עם אחת שיש בליבה אכזריות כה רבה, לא! זה בלתי אפשרי, אבל לבזותה ברבים עוד ממש בשבת של עליה לתורה, גם זה בלתי אפשרי.

חכך בדעתו ואמר, א"כ עדיף שהם ישלחו אותי, ובלבד שלא אפגע בה, ומה עשה הלך לבית הכנסת וראה שיש שם ציבור לומדים, ועשה עצמו כאילו הוא רוצה לגנוב את הכסף שיש בקופה של צדקה, ומשראו זאת יושבי בית המדרש, צעקו בקול גדול, תפסוהו! גנב הוא! ומיד נתפרסם בעיר שתפסו גנב בבית הכנסת שרצה לגנוב מהקופה של צדקה, וכשתפסו אותו התברר שזהו החתן של הנגיד, שבשבת הזאת יש לו עליה לתורה, ואם כן צריך להציל את הנגיד שלא יפול בפך עם חתן גנב, ותיכף הלכו וסיפרו לו זאת המעשה, וכמובן שביטלו את השידוך, כרצון הרבי ר' העשיל.

לאחר מכן שאלו אביו מה קרה כאן? הרי יודע אני שאינך גנב, וא"כ למה העלילו עליך עלילה כזאת, עמד רבי העשיל וסיפר לאביו את מה שראה, שהכלה זרקה בחמת זעם ובאכזריות מרובה את התרנגולת מעל הבצק של האיטריות, ואם כן אין הכלה הזאת ראויה להתחתן עמה, אבל לא רציתי לבזותה אמרתי בליבי, שעדיף שהם יבטלו את השידוך מאשר שאני אבטלו ועי"ז אפגע בנערה הזאת ותתבייש מחמת. והרי זה נורא ואיום לראות ולהתבונן מהו כוחה של הלבנת פנים, וכך אנשי התורה במידותיהם הטובות מתנהגים בעת המבחן.

(לב שלום)

מאמר מאוצרות הדרשנים

ויאמר יוסף... אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות

אותו כי נבהלו מפניו (מה, ג)

להתאפק", אכן ברגע שרואה שאם יתגלה עתה לאחיו לעיני המצרים, יגרום להם שיתביישו, אזר יוסף חלציו, ונתגבר בגבורת ארי, ונתעלה בכוחות על טבעיים, ומתאפק מלהתגלות לפנייהם עד שיצאו כל הנצבים עליו.

והרי יש לנו לדעת שלא היה זה בית הסוהר וכדו' אשר מיד כשמקבלים פקודה לצאת יוצאים, אלא בבית המלכות עסקינן ששם נוהגים חוקי וגינוני המלכות, ובוודאי היו יוצאים כל אחד ואחד בנחת ובלאט, מתוך קידה והשתחויה לעבר המלך, ואילו יוסף יושם וממתין עד שיצאו כולם, וכל זאת לאחר שכבר הוגדשה סאת האהבה בליבו ואינו יכול להתאפק, ואעפ"כ יושב הוא ומתאמץ בשארית כוחותיו ואינו מתגלה עדיין, וכ"ז למה? כדי שלא לבייש את אחיו! בפני מי? בפני כמה ערביים!

והרי דברים אלו נוקבים ויורדים חדרי בטן, עד היכן יש להיזהר בכבוד האדם...

יוסף הכניס עצמו לסכנה – שלא לבייש את אחיו!

ולא רק זאת שכבש את געגועיו לאביו, אלא עוד הכניס עצמו לסכנה גדולה כדי שלא לבייש את אחיו. השתלשלות הדברים כך היתה: יוסף העלה את חמתם, ואמר להם למה לא ערבתם ליוסף אחיכם כמו שערבתם לבנימין (ב"ר צג, ח) ויהודה עמד על ליבו של יוסף והצליח לעורר את געגועיו לאביו, ומפני כך רצה יוסף להתגלות בפניהם כי לא יכל עוד להתאפק, אבל הוא לא רצה לביישם בפני המצרים, ולכן צוה לכל הנצבים לצאת, ובאותה שעה יכלו אחיו להרוג אותו, שהרי לא ידעו עוד שהוא יוסף אחיהם.

וכך איתא במדרש (צג, ט) **"ר' חמא בר חנינא אמר, אילו בעטו בו אחד מהם מיד היה מת"**. ולמה הכניס עצמו לסכנה? הרי אומר משום שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו, וכך איתא להדיא בתנחומא (פרק ה) למה אמר יוסף הוציאו כל איש מעלי, **אמר יוסף מוטב שאהרג ולא אבייש את אחיי בפני המצרים**.

הנה למדנו עוצם כוחותיו של מיוסף, שאף לאחר שלא יכול היה יוסף להתאפק מלצעוק "אני יוסף", מפני עוצם האהבה האמיתית לאביו, עם כל זה עוצר עצמו בכוחות על טבעיים כדי שלא לבייש את אחיו, וקורא "הוצאו כל איש מעלי". ולא עוד, אלא שמכניס עצמו בסכנה, כמו שאמרו במדרש אילו בעט בו אחד מהם מיד היה מת. ויש לתמוהו לכא' וכי כיצד עשה זאת, והרי במו ידיו היה יכול להחריב את עתיד האומה שיחסר ממניין השטים, ושלא יתגלגל יעקב למצרים וכו'.

אלא שזהו מיסודות תורתנו הק', ומכח האמת הנצחית שאינה סחר מכר! שאין בונין את עם ישראל על חורבן זולתו! גם אם מדובר בבניין עולם מול בזיון רגעי בפני מצרים שפלים! וכך אומר יוסף בליבו, "מוטב שאהרג ואל אבייש את אחיי בפני המצרים" כלומר: עדיף שאהרג, ואף שעל ידי כך יחסר ממניין השבטים, ועתיד האומה תלוי בזה, העיניק שלא לבייש את אחיי בפני המצרים, מפני שדבר זה ידע יוסף בבירור, שאם עתיד עם ישראל תלוי בזה שיבייש את אחיו הרי שלא תצמח שום טובה מכך, מאחר ועם ישראל אינו קם על דריסת אחרים...

ולכאורה, יוסף היה יכול לעשות חשבון לעצמו, הלא הבא להרגך השכם להרגו, ואחיו רוצים להרגו, וא"כ אע"פ שהוא לא יהרוג אותם, אבל לכל הפחות יכול לביישם בפני המצרים כדי להינצל מהם.

ובאמת הקשו האחרונים כעין זה על מעשה תמר ויהודה, איך למדו חז"ל ממעשה תמר שנח לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, שאילו לא היה יהודה מודה שממנו הרתה, נמצא שהוא רודף, וניתן להצילו אפי' בנפשו, וא"כ מדוע זה חששה תמר מלספר שמיהודה הרתה כדי שלא תלבין פניו, והיה יוצא שהיא ושני עובריה נשרפים?

מדוע לא הכירו האחים את יוסף עד עכשיו?

פעם כשהיה בתחנת הרכבת גנב לו מישהו את המעיל, והוא רץ אחרי הגנב וצעק לעברו: "אני מוחל לך, אני מוחל לך, שלא תיכשל, חלילה, בעוון גניבה!..." ניתן להבין מכאן, איפוא, כמה צדיק הוא אדם זה!

"ואתה מאמין לסיפור הזה, הא?!" שאל השופט את עורך הדין.

"אינני יודע אם להאמין או לא להאמין", ענה העורך דין, "אך זה ברור שעלי ועליך לא מספרים סיפור כזה..."

מעתה יבואר מה שהקשנו אודות האחים אשר לא הכירו את יוסף, סבורים היו שמדובר במושל מצרי, רשע מרושע, אשר כבר הספיקו לטעום את "נחת זרועו" בצרות הצוררות שהביא עליהם, ומשום כך הם נמנעו מלהביט בפניו.

אמנם ראיה בעלמא מותרת במקרה כזה, אך מאחר ופרצופו של יוסף השתנה בגלל הזקן שגידל, הם התקשו לזהות אותו בראיה כזו, ורק כאשר אמר להם "אני יוסף" הם הביטו בו וזיהו אותו.

(ומתוך האור)

בדרך הדרוש

ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו (מה, ג)

וקשה מדוע נבהלו כעת, ונ"ל דאיתא ותחי רוח יעקב מלמד ששרתה עליו שכניה שמיום שנמכר יוסף לא שרתה עליו שכניה והנה יש ב' טעמים על מה שלא שרתה שכניה על יע"א אחד מחמת עצבות שאין מקבלין תנחומין על החי כדכתיב וימאן להתנחם וטעם ב' משום שצירפו את השכניה שלא תגלה ליעקב אבינו והנ"מ בין שני הטעמים דאם לפי טעם הב' לא חטאו השבטים במכירת יוסף והא ראי' שלא גילתה השכניה ליעקב ואם השכניה לא שרתה מחמת עצבות שאין מקבלין תנחומין חטאו השבטים במכירת יוסף והא שלא גילתה השכניה ליעקב מחמת עצבות שאין מקבלין תנחומין על החי ואין השכניה שורה מתוך עצבות, ועתה יובן ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף והא ראי' העוד אבי חי הלא אין מקבלין תנחומין על החי א"כ מוכח שאני יוסף ע"כ נבהלו מפניו דבל"ז היו סוברין שלא חטאו במכירתו והא ראי' שלא גילתה השכניה ליעקב אבל עכשיו שהטעם שלא גילתה השכניה מפני שאין מקבלין תנחומין ואין השכניה שורה מתוך עצבות א"כ י"ל שמכירת יוסף הי' חטא ע"כ נבהלו

(מדרש יונתן)

וישלח את אחיו וילכו ויאמרו אלהם אל תרגזו בדרו (מה, כד)

ברש"י, והוא מדברי הגמרא, "אל תרגזו בדרך, אל תתעסקו בדרך הלכה, ומתוך כך טועה אתכם את הדרך רק מהרו ועלו אל אבי".

ומקשים העולם מדוע לא הזהיר יעקב גם כן אותם כשהלכו למצרים שלא יתעסקו בדבר הלכה הא יעקב גם כן היה רוצה שיבואו מהר.

ויש לתרץ על פי מה דאיתא גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם שהרי יעקב נענש על הכ"ב שנים שהיה בבית לבן וכו' ועל הי"ד שנים שהיה בבית עבר שלמד תורה לא נענש. והנה עונשו של יעקב היה שנעלם ממנו יוסף כ"ב שנים ולא נתכבד מיוסף, מדה כנגד מדה. לפי זה מתורץ הדיוק הנזכר לעיל דיעקב לא הוצרך להזהירם שלא יתעכבו על הדרך ויעסקו בדברי תורה דהא מעצמם גם כן ידעו שאסור לעסוק בדברי תורה ולהתבטל מכיבוד אב ואם. דהא עדיין לא היו יודעים שיוסף חי והיו סבורים דעל הי"ד שנים שהיה בבית עבר גם כן נענש אם כן כיבוד אב ואם גדול מתלמוד תורה. דהא כבר עבר כ"ב שנים ועדיין לא נודע מיוסף. משום הכי לא היה צריך להזהירם על זה.

אכן יוסף שפיר הוצרך להזהיר אותם דהא השתא ראו שיוסף חי אם כן לא נענש יעקב רק על הכ"ב שנים שהיה בבית לבן, אבל על הי"ד שנים שלמד לא נענש. אם כן חזינן דגדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם. משום הכי אמר להם אל תתעסקו בדבר הלכה רק תמהרו להחיות רוח יעקב אבינו.

(חנוכת התורה)

אומר על זה בספר 'שלמה חדשה', שכדי ליישב קושיא זו, עלינו להתבונן במאורע המסופר בספר מלכים אודות המפגש של יהורם בן אחאב עם אלישע הנביא.

היה זה כאשר יהורם מלך ישראל, שהיה רשע, אם כי במידה פחותה מאביו, ביקש לצאת במלחמה נגד מישע מלך מואב אשר מרד בו, אולם מאחר וחשש לצאת לקרב לבדו, פנה אל יהושפט, מלך יהודה שהיה צדיק, וביקש ממנו לחבור אליו.

יהושפט נענה לקריאה ושניהם יצאו למלחמה, אולם בדרכם כלו לפתע המים. חשש כרסם בליבו של יהורם. "יתכן כי ה' רוצה להמית את כלוננו" – הבין – "הלא אין אפשרות להתקיים ללא מים!"

מלך יהודה, שהיה שותף לדאגותיו, נענה ואמר לעומתו: "וכי אנו יכולים לדעת בדיוק מה רצון ה'? הלא יש נביא בישראל, הבה ונלך אליו!"

וכך הלכו שניהם אל אלישע הנביא.

מיד בראותו את יהורם, קרא אליו אלישע: "מדוע הנך בא אלי? לך אל נביאי אביך ואמך, אשר הרגה את נביאי ה'", ואחר הוסיף: "חי ה'... אשר עמדת לפניו כי לולי פני יהושפט מלך יהודה... אם אביט אליך ואם אראך" (מלכים ב' ג, יד). כלומר: אלמלא יהושפט מלך יהודה בא עמך, לא הייתי מביט כלל לכוונך.

ונשאלת השאלה מדוע כופל הנביא את דבריו ואומר: "אם אביט אליך ואם אראך?"

התשובה לכך נמצאת בגמרא האומרת (מגילה כח, א) "אסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע", וה"מגן אברהם" (סוף סימן רכ"ה בשלחן ערוך) פוסק להלכה שאסור להסתכל בפני אדם רשע, כשכוונתו היא שאסור להביט בעיניו של אדם רשע, אולם אין אסור בראיה בעלמא.

זהו שאמר אלישע ליהורם: "אם אביט אליך", לא אביט בך שכן רשע הנך, ואפילו "אם אראך" בראיה בעלמא לא הייתי רואה אותך אלמלא יהושפט.

על המהרי"ל דיסקין, העלילו פעם המשכילים עלילת שוא, שכביכול שלח ידו בכסף שהופקד אצלו, והתלוננו במשטרה שהוא גנב. כתוצאה מתלונה זו הושלך הרב לכלא ונשקפה סכנה לחייו.

השתדלנים מקרב הציבור החרדי השיגו עבורו את העורך דין הגדול ביותר ברוסיה שהיה יהודי מומר. עורך הדין בא אל הרב לכלא לדבר עמו אודות קו ההגנה שינקוט במשפטו. בעת הפגישה, ישב המהרי"ל כשפניו כלפי מטה, בלי להביט בפני העורך דין, וכך ענה לשאלותיו.

בסוף הפגישה שאל העורך דין: "כבוד הרב, מדוע אינך מסתכל עלי?" והרב ענה בפשטות: "כי אסור להסתכל בפני אדם רשע!"

הגיע המשפט. התביעה הציגה את כתב האישום, ואז נעמד עורך דינו של המהרי"ל ואמר כך: "כבוד השופט! ברצוני לתאר לך מיהו הנאשם. הוא הרי יודע היטב שחיי תלויים בי, ואף על פי כן בפגישתו עמי לא הסתכל עלי, כי על פי צווי תורתו אסור לו להסתכל בפני אדם רשע. אמור לי אתה, כבוד השופט, היתכן שאדם כזה הוא גנב?" ואכן השופט קבל את הטענה וזיכה את המהרי"ל מכל אשמה.

סיפור דומה ארע עם ה"חפץ חיים" זצ"ל:

בעת מלחמת העולם הראשונה העלילו על תלמיד ישיבתו כי הוא מרגל ובקשו לגזור עליו גזר דין מוות. בא ה"חפץ חיים" להעיד עליו עדות אופי, שבחור טוב הוא ואינו מרגל.

לפני שנעמד ה"חפץ חיים" להעיד, אמר עורך הדין של הבחור כי ברצונו להקדים ולספר סיפור על ה"חפץ חיים", שידע השופט במי מדובר: